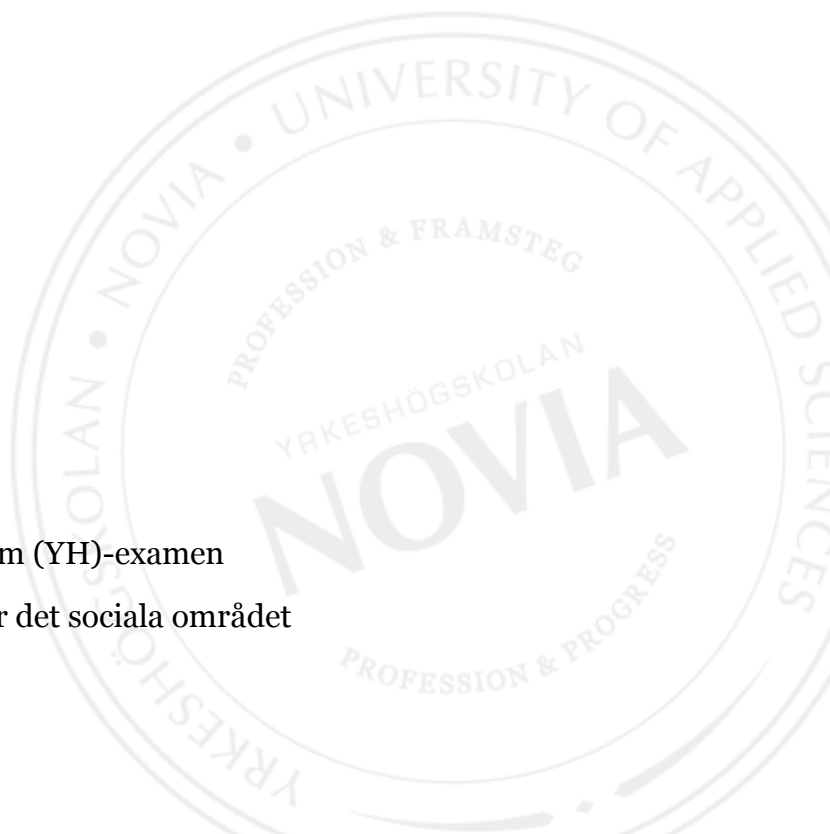

Språkstödjande daghemsmiljö för barn med två - eller flerspråkig bakgrund

Daghemsmiljön som en resurs för språkutveckling

Jan-Åke Janson

Examensarbete för socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Åbo 2013

EXAMENSARBETE

Författare: Jan-Åke Jansson

Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Åbo

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Socialpedagogiskt arbete med barn.

Handledare: Gunilla Björklund

Titel: Språkstödande daghemsmiljö för barn med två eller flerspråklig bakgrund

Datum: 11.11.2013 Sidantal 20 Bilagor: 2

Sammanfattning

Detta examensarbete utgår från vad litteraturen säger om hur miljön kan stöda ett barns inläring av ett nytt språk. Syftet är att se hur inlärningsmiljön kan fungera språkstödande för barn med ett annat modersmål än svenska. Litteraturen som jag använder mig av behandlar språk, språkinläring, miljöns betydelse för språkinläringen och barn med annat modersmål och kulturell bakgrund.

För att knyta an till det åländska perspektivet har jag även använt mig av Stakes publikation *Grunderna för planen för småbarnsfostran* (2005) och Ålands landskapsregerings *Grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland* (2013). Dessa är de aktuella styrdokument som används på Åland.

Frågeställningarna som jag arbetat utifrån är: Vad är en språkstödande miljö? Hur stöda barn med två eller flerspråkighet att lära sig ett nytt språk?

Språk: Svenska Nyckelord: Språk, tvåspråkighet, språkinläring, miljö, språkstöd, minoritet, kulturella skillnader,

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Jan-Åke Jansson

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Det sociala området, Åbo

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Socialpedagogiskt arbete med barn

Ohjaajat: Gunilla Björklund

Nimike:

Päivämäärä

Sivumäärä

Liitteet

Tiivistelmä

Kieli: Ruotsi

Avainsanat:

BACHELOR'S THESIS

Author: Jan-Åke Jansson

Degree Programme: Det sociala området, Åbo

Specialization: Socialpedagogiskt arbete med barn

Supervisors: Gunilla Björklund

Title: Language supporting environment in kindergardens for children with two or multi languaged background.

Date: 11.11.201 Number of pages: 20 Appendices: 2

Summary

This thesis is based on what theoretical literature about how the environment can support a child's development of a new language.

The purpose is to see how the learning environment can support a child with a different mother tongue than Swedish. The literature that was used in the thesis dicusses language, language development and the importance of the enviroment for children with a different mother tongue and cultural background.

To connect to the perspective of the Aland Islands I have used Stakes publication *Basic rules for the plan in kindergarten child education* (2005) and the publication of the Aland Islands' local government *Grounds for preschool education in child care in the community on the Aland Island* (2013). These are the actual guide documents for the subject of the thesis that are used on the Aland Island at this moment.

The questions that the thesis was based on are: What is a language supporting enviroment? How to support children, with a different language background, so they develop a new language?

Language: Swedish Key words: Language, multilanguage, languagedevelopment, environment, language support, minority, cultural differences

Innehållsförteckning

1	Inledning: syfte, frågeställning.....	1
2	Metod.....	2
2.1	Litteratursökning och genomgång	2
2.2	Forskning om språkutveckling	4
2.3	Etik och hållbar utveckling	4
3	Barnets kommunikations färdigheter.....	5
3.1	Språk som en del av kommunikation	5
3.2	Språkets utveckling	6
3.3	Två- och flerspråkighet hos barn	8
4	Daghemspersonalens möjligheter att stödja ett barns språk	9
4.1	Att stödja barn med annat språk eller kulturell bakgrund	9
4.2	Pedagogens roll.....	10
4.3	Språkbad.....	12
5	Miljö.....	13
5.1	Miljöns betydelse.....	13
5.2	Fysisk miljö.....	14
5.3	Pedagogisk miljö.....	15
5.4	Social miljö.....	16
6	Avslutande diskussion.....	17
	Källförteckning	19
	Bilaga 1.....	21
	Bilaga 2.....	23

1 Inledning: syfte, frågeställning

På Åland, där majoriteten av befolkningen är svenskspråkig, blir förekomsten av nya språk i daghemsmiljön allt vanligare. År 2005 hade Åland 80 stycken barn i åldrarna 3-6 år som talade ett annat modersmål än svenska. År 2012 fanns det 260 barn i åldern 3-6 år som talade ett annat modersmål än svenska (Ålands statistik och utredningsbyrå 2012). Åland är ett relativt litet samhälle och därför blir det extra viktigt att ha ett fungerande system för integrationen av barn med annat modersmål. Examensarbetet handlar om och hur daghemsmiljön kan fungera språkstödande. Det som har väckt intresse för ämnet hos mig är de många olika nationaliteter som finns representerade på Åland, och med det kommer det många olika språk in på daghemmen. Det finns flera olika metoder att jobba med språk i denna miljö. Inom området barns språkutveckling finns mycket forskning och litteratur. För mig som blivande socionom (YH) med inriktning barntädgårdslärare är detta ett intressant och aktuellt ämne. Den viktigaste kommunikationsformen som vi människor har är språket. För att få vår röst hörd är det viktigt att kunna kommunicera. För att minska risken för marginalisering och utanförskap är det viktigt att miljön som barnet befinner sig i är stimulerande för att stöda barnets språkinläring. Det är viktigt att pedagogerna i daghem har mer kunskap och ett intresse för att utforma miljön språkstimulerande. Allt ansvar att lära barn ett nytt språk ligger inte på daghemmen, föräldrarna har ett eget stort ansvar. Föräldrarnas insatser är av grundläggande betydelse för barnens språkutveckling. Från första början behöver barn få stimulans i språklig träning genom samtal, gemensam läsning och höglästa sagor. Avsikten med detta examensarbete är beskriva vad det är som specifikt utgör en språkstödande miljö och hur stöda barn vid inläring av ett nytt språk. I och med att mångkulturalismen ökar och att de talas många språk i Finland och på Åland besvarar mitt examensarbete hur man kan stödja barn med två- eller flerspråkig bakgrund i daghemmen. Mitt examensarbete avgränsas till 3-6 år gamla barn. Språket är det första steget till integrering och minskad marginalisering.

Syftet med detta examensarbete är att beskriva daghemmet som en språkstödande miljö. För att nå detta syfte har mina frågor varit följande: Vad är en språkstödande daghemsmiljö och hur kan personalen arbeta på daghem för att stöda barns språk?

2 Metod

2.1 Litteratursökning och genomgång

När frågeställningarna är tydliga och examensarbetets syfte är klart formuleras sedan de frågeställningar som besvaras i examensarbetet (Forsberg & Wengström, 2008, s. 80). Examensarbetets syfte är det som styr insamlingsprocessen (Lindblad 2008, s. 21). För att besvara frågorna så formuleras sökord som grund till litteratursökningen. Sökningen av litteratur kan göras manuellt och på databaser på internet eller på biblioteksdata-baser/kataloger (Forsberg & Wengström 2008, s. 80).

Forsberg & Wengström (2008, s. 129) menar för att hitta relevant litteratur för examensarbetet använder man sökord som är ämnesaktuella. Examensarbetet är en kvalitativ genomgång av litteratur om barn och miljö samt barn med annat modersmål där jag strävar till att ge en helhetssyn och förklaring på min rubrik.

Litteratursökningen har jag gjort i Mariehamns stadsbibliotek samt Yrkeshögskolan Novias. I dessa har jag sökt bland den pedagogiska och psykologiska litteraturen samt i litteraturen om barns utveckling som berör mitt ämne. För att hitta litteratur har jag använt mig av bibliotekens sökdata-baser Vesta på Novia och Katrina på Mariehamns stadsbibliotek. Sökorden resulterade i många träffar både pedagogiska och utvecklingspsykologiska. Sökorden som använts är: Språk, tvåspråkighet, språkinläring, språkutveckling, miljö, språkstöd, språkstödande miljö, minoritet, kulturella skillnader, daghemsmiljö.

För att hitta litteratur som beskriver min metod använde jag sökord som: examensarbete, forskningsmetodik, litteraturforskning. Sökorden gav många träffar och jag valde ut de som var mest relevanta utifrån titlarna och innehållsförteckningen. I Theseus som är yrkeshögskolorna i Finlands databas över examensarbeten användes sökorden språk och miljö som gav 1082 stycken träffar. Med så många träffar blir det svårt att hitta just det som är relevant för mitt examensarbete. Jag använde även sökorden: barn och språkinläring som gav 11 stycken träffar.

Jag har även använt mig av de olika internet baserade sökmaskinerna ,Google scholar, ebsco. För att redogöra för mina sökresultat på dessa databaser se Bilaga 1.

Lindblad (1998, s. 17-18) menar att, för att skriva ett bra examensarbete är forskaren beroende av en genomgående litteraturgenomgång som innefattar allmän teori, uppsatsens

metod och forskningsrapporter som är relevanta för det valda ämnet. Höst m.fl. (2009, s. 60) menar att i början av ett examensarbete är litteraturen viktig för att skapa sig information och en bild av ämnet man valt. När examensarbetsprocessen framskridit till tydliga avgränsningar och frågeställningar så fokuseras litteraturen kring det valda frågorna. Frågeställning, syftesformulering och avgränsningen spelar stor roll för examensarbetets kvalitet. Forskaren skall fråga, formulera och ställa frågor som uppstår mot varandra. Viktigt är dock att frågorna som ställs är tydliga och möjliga att undersöka vidare (Ekengren & Hinnfors 2012, s. 71). Höst m.fl. (2009, s. 59) säger att litteraturstudien är en viktig del av examensarbetet. En väl utförd litteraturstudie utförs genom att använda relevanta källor som redovisas. Syftet med redovisningen av källorna gör att om någon vill bygga vidare på examensarbetet kan ta vid där det avslutades. Lindblad (1998, s. 24) instämmer och förtydligar genom att fokus läggs på beskrivning av material och metod. Beskrivningen skall vara så tydlig att en annan forskare skall kunna genomföra samma undersökning och få fram ett liknande resultat. I en kvalitativ studie leder analysmetoden till att den som tolkar resultatet kan förhålla sig till det. Den teoretiska delen, syftet och metoden utgör den vetenskapliga kärnan i examensarbetet.

I examensarbetsprocessen är två begrepp återkommande, validitet och reliabilitet. Validitet betyder att det som mäts är relevant för syftet medan reliabiliteten menar att det som mäts görs på ett tillförlitligt sätt (Höst, m.fl., 2009, s. 41). Dessa begrepp betyder att mätningen är tillförlitlig och man mäter rätt saker för att få svar på sina frågor. Den kvalitativa metoden är inte beroende av dessa begrepp eftersom den inte avser att mäta något. (Forsberg & Wengström, 2008, s. 53). En förutsättning för att skriva en litteraturstudie är att använda sig av ett antal tidigare studier av god kvalitet. Man kan då få fram svar på frågor så som vad fungerar, vad är effektivt, finns det vetenskapligt stöd för att rekommendera en viss åtgärd eller behandling. Det är viktigt att ställa välformulerade frågeställningar och ge tydliga metoder för sökning av fakta. (Forsberg & Wengström, 2008, s. 31).

För att förstå vad språk är kommer jag att i kapitel 3.2 beskriva språkutvecklingen från spädbarnsåldern för att sedan återgå i övriga kapitel att fokusera på 3-6 åringar och hur deras språkinlärning ser ut och hur den kan stödas med hjälp av miljön runt omkring dem.

2.2 Forskning om språkutveckling

Tabellen nedan beskriver forskning inom språkutveckling hos barn. Dessa artiklar har jag valt att använda eftersom de är relevanta för examensarbetet.

Titel/Författare	Sökord	Syfte	Resultat
Rum för språkutveckling Gun Oker-Blom & Annika Westerholm	Språkutveckling	Utveckla nya språkstimulerande och pedagogiska arbetssätt för att främja barns utveckla språkutveckling oberoende deras språkliga bakgrund	Olika språkvetare och pedagoger ger sin syn på viktiga faktorer i barns språkliga utveckling under barndomen.
Barns tidiga lärande Sonja Sheridan, Ingrid Pramling Samuelsson & Eva Johansson (red)	Barn inlärning	Studera hur barn redan i tidig ålder lägger grunden för språk och kommunikation	Det finns en nära relation mellan barns kommunikation och hur den utvecklas beroende på responsen barnet får

2.3 Etik och hållbar utveckling

En bra språkinlärning för barn med en annan språklig bakgrund möjliggör att barnet integreras i barngruppen och får en plats i samhället. Jämlik behandling av barn med annan

bakgrund leder till ett socialt hållbart samhälle, med minskad risk för marginalisering och utanförskap. I social- och hälsovårdsministeriets strategi för ett socialt hållbart Finland 2020 står det att för att nå målet med ett hållbart socialt samhälle så behöver alla människor behandlas jämlikt. Grunden för hälsa och välfärd läggs i barndomen (Social- och hälsovårdsministeriet 2010, s. 3,7).

Det etiska övervägandet är en viktig del när man jobbar inom socialbranschen. Till socialbranschen hör daghem där det är yrkesmänniskans plikt att förhindra diskriminering som grundar sig på kultur, hudfärg, religion eller annan åskådning. Personalen på daghem skall erkänna olikheter och respektera kulturell mångfald i samhället (Talentia 2005, s. 9,11). I Etenes publikation Den etiska grunden för social och hälsovården beskriver de grundläggande rättigheterna som innefattar rätten att ha sin egen kultur och språk (Etene 2011, s. 9).

3 Barnets kommunikations färdigheter

3.1 Språk som en del av kommunikation

För att ge en bild av vad barns språkutveckling är utgår examensarbetet från begrepp som tvåspråkighet, språkinläring, miljö, språkstöd, minoritet, kulturella skillnader.

Språk är detsamma som kommunikation och dit räknas tal, skrift och kroppsspråk. Talspråket börjar med spädbarns skrik, joller och skratt. Till talspråket hör rytm, tonfall, benämningar, berättande, samtal, dramatisering, problem och konfliktlösning. Dit hör även eget skrivande och läsande. Språket är människans viktigaste kommunikationsredskap. Det är med språkets hjälp som människan bildar olika begrepp samt bearbetar känslor och tankar. Barnets språkutveckling börjar långt innan barnet kan yttra sitt första ord. Ett nyfött barn kommunicerar med hjälp av kroppsspråk. Det skrattar, skriker, sprattlar, jollrar och söker ögonkontakt. Språkutvecklingen börjar med att spädbarnet undersöker allt med munnen, jollrar och leker med olika ljud. Minspelet utvecklas och rörelser tillkommer. I detta skede börjar även ljudlekar med sång, skratt och skrik. I nästa skede kommer lyssnandet och talet, frågor och svar fram tills barnet själv kan berätta, läsa och skriva. För att barnet skall utveckla en fungerande talfunktion är förutsättningen att barnet har välfungerande muskulatur i talorganen, god hörsel och syn (Granberg, 1998, s. 67).

Språket är ett socialt fenomen som utvecklats för att människor skall kunna kommunicera med varandra. Utvecklingen för barnet går från det sociala till det individuella. Enligt Arnqvist (1993, s. 35) skiljde Vygotsky sig från Piaget som ansåg att utvecklingen går från det individuella till det sociala. Vygotsky menade att det sociala språket hos barn kommer till uttryck när barnet riktar sig mot en annan människa. Barnet skriker och vänder sig därmed till andra människor i sin omgivning. För att utveckla den egna förmågan att tänka är det egocentriska språket ett viktigt verktyg. T.ex. barn i daghem som räknar högt för att underlätta sitt tänkande. Vygotsky utvecklade sin teori utifrån hur barn och vuxna bildar begrepp. Vygotsky menar att barns språk får sin betydelse utifrån den aktuella situationen och ordens konkreta betydelse (Arnqvist, 1993, s. 35-36). Thomson m.fl. (1996, s. 37) anser att språk inte är något som går i arv. Barn har innan de lärt sig sitt modersmål möjligheten att lära sig vilket språk som helst. Barnet behöver vistas i de miljöer där språket talas för att barnet skall lära sig det. Nyfödda har förmågan att artikulera och reagera på språk. Det nyfödda spädbarnet lär sig språkets mönster utan att behöva lära sig grammatik eller meningsuppbyggnad fast det är nåt som finns i alla verbala språk. Gustafsson (2004, s. 154) skriver att barnet från början behöver alla möjligheter att förmedla sina tankar och känslor. Barnet behöver redskap i form av rim och ramsor, saker att leka med, kläder att klä ut sig i, melodier och instrument att spela. Tillsammans hjälper detta barnet att utvecklas språkligt. Granberg (1998, s. 50) håller med om att ord och begreppsinsläring börjar med rim och ramsor, sagor, sång och musik, rytmik och rörelselekar även i samtalet mellan barn och vuxna. Läs och skrivfärdigheterna börjar på samma sätt med rim, ramsor, sagor, rytmik och rörelselekar, sång och musik samt alla former av skapande verksamhet som teckning måleri och arbete med formbara material

3.2 Språkets utveckling

I början av sin språkutveckling ställer barn massor med frågor, följdfrågor och ”varför” frågor. Utöver detta tillkommer barnens eget experimenterande med att få fram information och kunskap. Nya erfarenheter läggs till och gamla utvärderas samt jämförs med varandra av barnet. Utifrån de nya insikterna kan barnen gå vidare i sin forskning och sitt undersökande. Språk är kommunikation och det är i det sociala livet det individuella växandet som den språkliga förmågan utvecklas. Barns kommunikation med omvärlden

finns redan från födseln. I leken övar barn olika begrepp, utvecklar språkförmågan, skapar relationer, bearbetar känslor och använder sin fantasi (Granberg, 1998, s. 14,47).

Bruner (1983, s. 119) menar att när barn skall lära sig ett språk så finns det olika sätt det kan beskrivas på. Den första är i termer av väl utformning att hon eller han börjar kunna göra uttalanden som överensstämmer med de grammatiska reglerna vilket leder till att ämnet är fyllt med flera svårigheter. Barns grammatik är inte den samma som vuxnas. Det är inte hela sanningen att säga att barnet härmar den vuxna i sin närhet. Även när ett barn pratar med samma grammatik som vuxna är det inte säkert att barnet har lärt sig grammatiken av vuxna eller om barnet har lärt språket på annat sätt.

Pramling-Samuelsson & Sheridan (1999, s. 71) menar att utvecklingen av talspråket är beroende av samspelet med omgivningen, vilket förutsätter att barnen omges av vuxna som stödjer och underlättar deras språkutveckling och att samtalet med barnen ska ske på deras villkor. Planen för småbarnsfostran beskriver att det är fostraren som styr barnets observationer och hur man handlar i olika situationer. Barnet erbjuds flera modeller för att lära sig språket och när olika begrepp kan tillämpas. Föräldern skall även använda ett språk som barnet förstår och kan tillgodogöra sig. (Stakes, 2005, s. 24).

Arnqvist (1993, s. 30-33) tolkar Piaget och menar att språk är ett system av tecken som utvecklats i ett socialt sammanhang. Den kognitiva utvecklingen är beroende av språket och individens kognitiva färdigheter är i sin tur beroende av individens mognad Enligt Piaget kan språket delas in i två delar, det egocentriska språket och det socialiserade språket. Piaget menade att barn går från det egocentriska språket till det socialiserande språket. Det egocentriska språket är då barn inte bryr sig om vem det talar till eller om någon lyssnar. Piaget menade att barnet inte kan sätta sig in i lyssnarens roll och därför pratar med sig själv. Vartefter barnet umgås och socialiserar mer med andra barn blir språket mer socialt och dialogiserande. När det sociala språket ökar avtar efter hand det egocentriska språket. Det är i samband med de dagliga rutinerna som småbarn lär sig ett språk. Erfarenheterna de får i leken ger en framträdande roll i barnets språkinläring. Barnet formar leken och dess syfte med hjälp av språket och i leken lär sig barnet att använda språket i skapandet av kontakter (Stakes, s. 23-24). Piaget menade att barnet begränsar sig i sitt eget språk samtidigt som barnet kopierar de vuxnas språk slaviskt. Fast det verkar som barnet kopierar varje ord så får ordet en ny mening hos barnet. Det kan faktiskt vara så att alla språk innehåller både logik och rymd och att barn lär sig prata samtidigt eller före barnet lär sig tänka på samma sätt

som vuxna. Piaget menar att det är delvis sant eftersom barnspråk inte skiljer sig från vuxenspråk (Piaget, 1951, s. 55).

Gemensamt för Vygotskys och Piagets teorier är att de båda är överens om att det krävs en allmän intellektuell förmåga för att den språkliga utvecklingen skall ske. För att språket skall kunna utvecklas är den nonverbala kommunikationen viktig enligt (Arnqvist, 1993, s. 37). De vuxnas roll menar både Piaget och Vygotsky är betydelsefull för att lära barn hur språk kan användas. När vuxna svarar barn så gör det de ofta med samma enkla form som barn gör (Svensson, 2009, s. 39).

Barnets språkinläring, tanke och kunskap beror inte bara på hur barnet lär sig eller tänker utan det är ett resultat av interaktioner i den sociala miljön (Svensson, 2009, s. 39-40).

Granberg (1998, 96) menar att barns språkutveckling har samband med övningslekar, rörelselekar och fingerlekar vilket senare stimulerar läs och skrivinläring. Sagor och lekar i barndomen har en speciell betydelse för hur barnets språk utvecklas (Stakes, 2005, s. 23).

3.3 Två- och flerspråkighet hos barn

Ord kan bli tomma utan känslor i botten. Men även känslorna kan bli tomma om man inte kan hitta orden för att beskriva känslan. Detta är något som familjer med annat modersmål ofta får fundera på. Det är viktigt för barn att ha tillgång till ett verbalt språk som de kan uttrycka känslor med. Det är speciellt viktigt i nära kontakter och relationer att man har ett språk som når alla i gruppen. Ett av det viktigaste skälen till att barn med annan bakgrund måste få utveckla kunskaper i sitt modersmål är för att ibland räcker inte orden till. Modersmålet är en del av den kulturella identiteten som är viktig för att barnet får behålla (Gustafsson, 2004, s. 155).

Flerspråkighet hos barn är väldigt aktuellt, 50 miljoner människor i Europa pratar ett minoritetsspråk, regionalt språk eller mindre nationella språk. Det gör att frågan om två eller flerspråkighet i allra högsta grad är aktuell i dagsläget i hela Europa (kieliverkisto, 2012).

Håkansson (1998, s. 20) tolkar Lindblom som menar att den allra största likheten mellan språkutveckling hos barn med olika modersmål råder under den tidigaste jollerperioden. Det tidiga jollret utvecklas till en början likadant hos alla barn, det kan vara omöjligt att höra vilket språk ett barn håller på att lära sig.

Grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland (2013) säger att daghemmen skall uppmärksamma barnets språkliga bakgrund t.ex. barn med annat modersmål. Daghemmet skall ge utrymme för alla barn att delta i verksamheten. Gruppen av barn med annat modersmål än svenska, skall ges ett pedagogiskt individuellt stöd att förstärka och utveckla sina kunskaper i svenska. Barnen skall uppmuntras extra mycket att använda språket i leken och vid samtal. Barnen kan även ges extra individuellt stöd eller i grupp några gånger i veckan. Vikten av att barnets kulturella bakgrund uppmärksammas och ges utrymme att vara en del av verksamheten förtydligas i grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland. Personalen ska beskriva för vårdnadshavaren hur fördelningen av språkinlärningen skall förverkligas. Barnen kan t.ex. prata modersmål hemma men svenska på daghemmet. Pedagogens uppgift är att informera barnens föräldrar hur viktigt modersmålet är för att barnet skall kunna utveckla sin svenskinlärning (Ålands landskapsregering, 2013, s. 7).

4 Daghemspersonalens möjligheter att stödja ett barns språk

4.1 Att stödja barn med annat språk eller kulturell bakgrund

Barn med olika språk och kulturell bakgrund skall ges möjlighet och stödas till att i naturliga situationer lära sig svenska eller finska som andra språk. För att barnet skall lära sig ett nytt språk så behövs det regelbundet stöd under inlärningsprocessen. Tillsammans med föräldrarna utarbetas en plan för hur barnets språk och kultur kan stödas. Barnets kultur, historia och levnadsvanor skall av personalen uppmärksammas i daghemmet. Kulturella traditionsskillnader skall stödas kontinuerligt i samarbete med barnets föräldrar. Genom att ge barnet möjligheten att uttrycka sin kulturbakgrund så stärks barnets egen identitet (Stakes, 2005, s. 43)

På daghem där det förekommer flera nationaliteter är det till fördel om det finns personal med olika bakgrund, både kulturellt och språkligt. Dessa blir en viktig resurs för barns språkutveckling och skapandet av sin identitet. Det skall tydligt framgå i daghemmets information som finns i kommunen att personalen och daghemmet har en mångkulturell inriktning. För att underlätta för barnen kan personalen lära sig några artighetsfraser på de språk som representeras på daghemmet. Temakvällar med olika kulturers seder kan ordnas och barnen kan pröva på hur man klär sig i andra länder. Information till föräldrar behöver

dock finnas tillgänglig på alla språk som pratas på det aktuella daghemmet. För att stödja språkutvecklingen hos barn med utländsk bakgrund är det viktigt att det finns lekmaterial och bilder som alla barn kan identifiera sig med. I dockvrån skall det finnas dockor med olika färger på hår, ögon, hud och med kläder anpassade till barngruppens kulturella mångfald. I maskeradgarderoben eller lekhörnan skall det finnas kläder från olika länder. Litteraturen skall finnas tillgänglig på olika språk och innehålla bilder och information från olika kulturer. Samtidigt som man uppmärksammar andra länders olikheter är det viktigt att uppmärksamma sitt eget lands traditioner och olikheter. Samtliga barn stärks i sin egen identitet och lär sig hur olikheter kan berika. (Granberg, 1998, s. 138).

Ellenby (2007, s. 132) menar att enkla sånger kan barnen lära sig ord och begrepp samt förstå hur meningar är uppbyggda. För att utveckla barnens förmåga att analysera och reflektera över språket så kan sagor användas som pedagogiskt verktyg. Kultur, språk och motorik hänger ihop. Hos barn finns det inga gränser för dessa områden. En väl utvecklad motorik underlättar språkinläring. Språket är kultur uttryckt i samtal och lekar, tidningar, böcker, teater och film. Språket är kulturförmedlande (Granberg, 1998, s. 48).

4.2 Pedagogens roll

All typ av undervisning som sker måste ta hänsyn till att undervisningsspråket sker på ett modersmål, ett andra språk eller ett främmande språk. Ansvar för att undervisningen sker på ett modersmål, ett andra språk eller ett främmande språk ökar på pedagogerna ju längre bort från modersmålet man kommer. Modersmålet är det språk som barnet hör hemma och omringar barnet i hemmiljö, därmed har daghemmet inte ensamt ansvar för språkutvecklingen. När det gäller ett andra språk för minoritetsbarn kan daghemmet lita på att barnet hör sitt modersmål i hemmet (Skutnabb kangas, 1986, s. 88). I planen för småbarnsfostran betonas det hur viktigt det är att personalen har insikt i olika kulturer. Sådan kunskap möjliggör att personal och föräldrar ömsesidigt och jämlikt kan diskutera barnets behov och vilka mål föräldrarna lagt upp för barnets fostran. I första hand ligger bevarandet och utvecklandet av barnets grundkultur och modersmål på föräldrarna. Barnet skall uppmuntras till att använda sitt modersmål (Stakes, 2005, s. 42).

I daghemmen skall barnen ges möjlighet att utveckla ett rikt och nyanserat talspråk. Dessutom skall barnen kunna utveckla sin förmåga att kommunicera med andra, uttrycka tankar, förmågan att utveckla ord- och begreppsförråd samt, förmågan att leka med ord. Daghemmet skall även främja barnens intresse för skriftspråk och förståelsen av symboler och deras kommunikativa funktioner (Pramling-Samuelsson, Sheridan, 1999, s. 71). Barn

har en naturlig benägenhet att leka med språk. För att barnet skall få ett grepp om hur språket är uppbyggt använder de sig av nonsensord och ramsor. Ett barn gillar sagor och berättelser både berättade och egna påhittade. I dessa berättelser övar barnet upp sin egen kognitiv förmåga att uttrycka sig själv. Sagor och annan form av litteratur övar barnets förståelse för språk samt förmågan att lyssna (Stakes, 2005, s. 24).

Gustafsson (2004, s. 154) menar att viktigast av allt är att barnet behöver en vuxen som lyssnar. Det är i det ömsesidiga lyssnandet som barnet hittar nyckeln till all språklig utveckling och en djupare mänsklig kontakt. Barn får ständig stimulans för språkutvecklingen och tillgodoser sig hela tiden nya ord och begrepp (Granberg, 1998, s. 49). Pramling-Samuelsson m.fl. (1999, s. 73) menar att barn skapar sig förebilder hur de skall använda språket i sammanhang där vuxna bjuder in barnet till diskussioner. För att barnet lättare skall lära sig språket är det viktigt att den vuxna berättar om sådant som barnet är intresserat av och under diskussionen använder termer som är i eller lite ovanför barnets nivå. Det är den vuxnas ansvar att föra in och samtala om nya och okända begrepp. Ömsesidighet är en förutsättning för barnets lärande och språkutveckling. Behovet av kommunikation och kommunikationens ömsesidighet är under hela livet en förutsättning för språkets utveckling och tillväxt. Det är pedagogens uppgift att i daghemmet skapa rikliga tillfällen och situationer där barnen kan samtala och utveckla sitt språk. Pedagogens uppgift är även att utmana barnets språkliga kunskap och förmåga där barnet befinner sig i sin språkliga utveckling. Därmed har pedagogen en stor roll i hur barns tal stimuleras och utvecklas samt i vilken fart skriv och läsfärdigheten framskrider.

När man pratar om själva uttrycket språk far tankarna oftast till ”ord, d.v.s. det talade ordet. Språket är människans viktigaste redskap för att förmedla, bearbeta och ta till sig begrepp, känslor, tankar och upplevelser. Förutom det talade språket använder vi skriftspråk och kroppsspråk i vår kommunikation med andra. Till talspråket räknas även joller, rytm, tonfall, berättande samtal osv. Barnens språk, deras sätt att kommunicera utvecklas från yviga rörelser, där de uttrycker sig med hela kroppen, från skrik och gurglande joller till alltmer ljudhärmande ord. Allteftersom ordförståelsen växer och utvecklas tonas kroppsuttrycken ned. Barn som behärskar språket kan även leka med det. Lekar med ord och rytm där barnet skapar fantasifulla rytmiska dikter och rimramsor blir ytterligare en slags språkträning (Granberg, 1998, s. 49,70).

I grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland (2013, 10) betonas att språket utvecklas i leken och det är viktigt att personalen har en lekfull inställning som

främjar barnets kreativitet och nyfikenhet. Målet är att väcka barnets intresse för det talade och skrivna språket. Barn utvecklas av verksamheten genom att lära sig lyssna på varandra och tala i tur och ordning. Daghemmet skall erbjuda alla barn ett bra och stödjande samtalsklimat i samlngen. I samlngen får alla barn övning i att uttrycka sig sammanhängande och förståeligt. Stämningen skall vara så att varje barn ges möjlighet att utveckla sitt tänkande, ordförråd, språk och sina berättelser. Både pojkar och flickor uppmuntras att använda språket till att uttrycka sina känslor, och till det sociala samspelet. Barnet ges utrymme för att utveckla sin språkliga medvetenhet genom lek, sång, rim, ramsor och rörelselekar. Det skrivna språket behöver finnas nedskrivet i pappersformat för att barnet skall ha möjlighet att se hur text är uppbyggd. Flickor och pojkar skall ges möjlighet att utveckla ett rikt språk genom att samtala med jämnåriga och vuxna genom att lyssna på sagor och berättelser och genom att kommunicera med andra barn i leken. För att utveckla och stödja barnets framväxande läs och skrivkunnighet ska barnet ges möjlighet att utforska språket utgående från den språkliga medvetenhetens olika delområden. Språk är uppbyggt i olika områden såsom ljud, ord och betydelse.

4.3 Språkbud

För att ytterligare stärka barn i det nya språket kan man erbjuda ett språkbudsdaghem, Folkhälsan (2013) beskriver att språkbudsdaghemmets mål är att barnet lär sig och kan använda sig av det nya språket. I klartext betyder det att barnet lär sig uttrycka sig och kommunicera på de språk som finns i barnets vardag och att barnet kan växla mellan de olika språken efter behov. Språkbud skiljer sig från traditionell språkundervisning eftersom barnet lär sig språket i naturliga situationer. På språkbudsdaghem används flera pedagogiska redskap för språkinläring, aktiviteter, rim, ramsor och språkstimulerande lekar. Även sagor och böcker behöver finnas tillgängligt. Folkhälsan skriver att de centrala värdena i deras verksamhet är trygghet, individuellt bemötande, stöd för barnets sociala färdigheter, ömsesidig respekt, det svenska språket och den finlandssvenska kulturidentiteten (Folkhälsan, 2013).

Skutnabb-Kangas (1986, s. 116) skriver om termen språkbud som en pedagogisk form för barn att lära sig ett nytt språk. Ingen av barnen i gruppen kan det nya språket utan alla barn är i samma stadium. Lauren (1999, s. 21) ger medhåll i sin forskningsrapport han skriver att barn som deltar i språkbud har samma utgångsnivå i det nya språket. Pedagogen använder

endast det nya språket i kontakten med barnen. Viktigt att pedagogen är åtminstone tvåspråkig och kan tala båda språken. Det betyder att barnet vid behov kan kommunicera med pedagogen på sitt modersmål (Skutnabb-Kangas, 1986, s. 116). Folkhälsan (2013) skriver att pedagogen konsekvent använder språkbadspråket i kommunikationen med barnen men behöver även ha kunskaper i barnets modersmål vilket leder till en trygghet för barnen. Det är frivilligt för barnen att använda sig av språkbadspråket men uppmuntras av pedagogen att använda språkbadspråket utifrån barnets egna förmågor (Folkhälsan, 2013). När barnen känner att de börjar behärska det nya språket vågar de använda det mer och mer. Språkutvecklingen är individuell och sker i olika takt. Barnen är alltid medvetna om att de kan få hjälp genom att tala sitt modersmål om det inte hittar orden på det nya språket. Ingen i gruppen behöver på det viset känna sig utanför. Pedagogen anpassar sitt språk så alla i gruppen förstår det (Skutnabb-Kangas, 1986, s. 116).

5 Miljö

5.1 Miljöns betydelse

I Grunderna för planen för småbarnsfostran står det att barnets inlärningsmiljö är en helhet med fysiska, psykiska och sociala element. Material och utrustning hör även till inlärningsmiljön. Miljön skall planeras så den är flexibel och går att anpassa utifrån behov (Stakes, 2005, s. 22). Grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland menar att den pedagogiska miljön utgörs av inlärningsmiljön som förundervisningen utförs i. Till dessa hör de fysisk, psykiska, sociala och den emotionella inlärningsmiljön. Både inom och utomhusmiljön skall främja och stödja barnets kreativa lek och viljan att lära sig (Ålands landskapsregering, 2013, s. 7).

”Den språkliga miljön ska vara berikande och möjliggöra en dialog där alla barn delta. Alla vuxna på daghemmet har en viktig roll som goda språkliga förebilder”

Grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland 2013

5.2 Fysisk miljö

Den fysiska miljön skapar såväl förutsättningar som hinder för lek och lärande, Om den fysiska miljön upplevs som otillgänglig, otrygg och understimulerade, utforskar och leker inte barn i den miljön, vilket i sin tur kan hämma barnets utveckling (Björklid, 2005, s. 169). Atmosfären i inlärningsmiljön skall vara positiv. En trygg miljö är anpassad efter barnets hälsa och övriga välbefinnande.(Stakes, 2005, s. 22).

Garne (2008) menar att rumsmiljön har en stor betydelse för varje barns språkliga utveckling oavsett ålder. Miljön skall ge utrymme för variation och kreativitet i undervisningen eftersom man använder verbalt språk lika mycket som andra former att uttrycka sig på såsom bilder, skriftspråk, kroppsspråk med rörelser och olika former av gestaltning. Björklid (2005, s. 35) säger att lärandet inte endast är begränsat till ett utrymme utan att lärandet är en process som pågår i alla miljöer barnet rör sig i. Utformningen av miljön både ute och inomhus skall vara ett stöd i arbetet. En välplanerad inlärningsmiljö gynnar verksamhet i små grupper där alla har möjlighet att delta i diskussionen (Stakes, 2005, s. 22).

Genom att ge de olika utrymmena olika färgsättning och materialval ges utrymmena skiftande karaktär. Det i sin tur kan vara ett underlag för samtal som berikar barnets upplevelse av miljön. Utifrån de olika rummens utformning kan barnet lättare identifiera vilken typ av verksamhet rummet skall innehålla. Eftersom rummen är olika utformade underlättar olika aktiviteter, om alla rum haft ett genomgående tema blir det svårare för pedagogen att skifta verksamhet i det olika utrymmena. Mjuka och neutrala färger passar i ett rum där det är lugnare aktiviteter som vila och högläsning. I rum med aktivare verksamhet kan man med fördel ha lite livligare och utstickande färger. Material, färger och textilval på inredningen och leksaker får med fördel vara skiftande. Det är viktigt att barn får se att saker kan se ut på olika sätt fast det heter lika. I planeringen av miljön är det viktigt att tänka på att det skall vara ljust och finnas en möjlighet att förändra belysningen utifrån behov (Socialstyrelsen 1980b, s. 106). Inomhus deltar barnen i samlingar som är väldigt lika på de flesta daghem. I samlingen har man samtal tillsammans till exempel om dagens datum och väder. Viss information ges av pedagoger och sedan får barnen möjlighet att återberätta sina egna upplevelser. Samlingen innehåller också musik och rörelse t.ex. i en berättelse (Granberg, 1998, s. 93). När barn leker ute oberoende om det är på dagisgården eller ute i naturen så har barn ett större utbud av sinnesintryck. Miljön erbjuder stimulerande

upplevelser för alla sinnen. På dagisgården är det önskvärt att det finns tillgång till material som stödjer språkutvecklingen såsom regellekar (Granberg, 1998, s. 97).

5.3 Pedagogisk miljö

Den miljö som barnet är i har en stor betydelse för tal och språkutvecklingen. Barnets begreppsbildning har sin utgångspunkt i barnets undersökande av omvärlden och omgivning (Socialstyrelsen, 1980a, s. 110). Genom att göra en etapp-plan av miljön har man möjlighet att anpassa den till gruppens behov. Den första etappen görs så förutseende som möjligt men den får inte heller vara låst för förändring. För att utforma en pedagogisk miljö behövs det kunskap inom flera områden. Bland annat miljögestaltning, pedagogik, utvecklingspsykologi och kunskap om gruppens behov och önskemål. Problemet är att miljön ofta planeras före det finns en grupp eller pedagoger tillsatta. Därför börjar man med en basinredning som ger barn och vuxna möjlighet att påverka miljöns utformning (Socialstyrelsen 1980b, s. 106). Vid formande av inlärningsmiljön bör man beakta de aktuella teman som barnen intresserar sig för. Utifrån egen förmåga deltar barnen i det arbete som görs för att bibehålla och förnya miljön. Med fördel kan även föräldrar användas som resurs vid utformandet av barnens inlärningsmiljö (Stakes, 2005, s. 26).

För att stöda barnets språkutveckling behöver barnet en stimulerande och aktiverande uppväxtmiljö. I den miljö där barnet får ta del av både tal och skriftspråk utvecklas barnets språk (Stakes, 2005, s. 24). Granberg (1998, s. 68) instämmer och menar att i miljön som barnet vistas i måste vara stimulerande och innehålla vuxna som engagerar sig.

Enligt Pramling-Samuelsson & Sheridan (1999, s. 71) innefattar den pedagogiska miljön såväl utrymmets utformning och material som samspel mellan barn samt mellan vuxna och barn, även det klimat och den atmosfär som råder på daghemmet är viktig. I planen för småbarnsfostran beskrivs det att material och kringutrustning är en del av miljön. Vid planeringen är det viktigt att miljön blir flexibel och går att anpassa utifrån verksamhetens direkta behov. Fördelen med en flexibel miljö är att den väcker barnets nyfikenhet och sporrar barnet att pröva och lära sig nya saker. Omgivningen skall vara utformad för att stöda inläring, färdigheter och ge erfarenheter av olika slag (Stakes, 2005, s. 22). Tyngdpunkten för att få inomhusmiljön språkstimulerande måste läggas på konkret material och på vad barnen själva gör (Granberg, 1998, s. 93). När lokaler planeras och används skall man satsa på flexibla lösningar. Ett lekande barn behöver utrymme. Även inomhus skall barnen erbjudas möjlighet till fartfylld rörelse, lek och spel (Stakes, 2005, s. 28).

Miljön skall utformas för att stimulera barns lust att läsa och skriva. Det skall finnas riklig tillgång av material av olika typer, böcker, bilder, dataprogram blädderblock och tavlor som barnen kan skriva på. Miljön sänder budskap om vad som förväntas ske i den pedagogiska verksamheten och därför ska den pedagogiska miljön vara upplagd på ett sådant sätt som underlättar att barns lärande stimuleras och utmanas. Den pedagogiska miljön ska inspirera till olika typer av verksamheter och handlingar, till utforskande och upptäckande. Miljön innefattar såväl fysiska som psykiska aspekter, d.v.s. utrymmen, material och klimat. Utrymmen som daghem använder måste vara anpassningsbara i relation till behovet. Miljön skall kunna användas och förändras på ett flexibelt sätt beroende på vilka verksamheter som pågår och vad som för tillfället intresserar barnen. Barn skall vara delaktiga i sitt eget lärande och det är viktigt att barnen aktivt deltar i utformningen av den fysiska miljön. Barnen ska kunna använda samtliga utrymmen under dagen, de ska kunna möblera om och skärma av utrymmen beroende på aktivitet eller funktion i verksamheten (Pramling-Samuelsson & Sheridan, 1999, s. 71-78). För att möjliggöra att barnet använder alla sina sinnen så är det viktigt att barnets inlärningsmiljö är mångsidig och flexibel. En sådan miljö gör att barnet använder hela sin kropp för att utforska, utpröva och komma till nya insikter om omvärlden (Stakes, s.28).

Davenport (1994, s. 2329) tolkar Piaget m.fl. som har betonat hur viktig deltagandet är för barn i utvecklingen för sin egen socialisering. Barn skall vara aktiva i utforskandet och ges utrymme att upptäcka saker själva. Förmågan att fråga, ta reda på och dela kunskapen hjälper barn i att bredda sin kunskap. Förskolebarn lär sig genom att leka. Inläring och utveckling är något som ständigt pågår. Undervisningen i daghem handlar om en pedagogisk verksamhet där ett stort urval av material uppmuntrar barnen till experimentella lekar där personalen är barnens förebild (Granberg, 1998, s. 49). Daghemmets gård skall aktivera barnets lust att leka eftersom utomhusmiljön är en naturlig lekplats för barnet. Redskap som möjliggör spontana aktiviteter skall finnas tillgängliga för barnet. Möjligheter till aktiviteter som naturen och gården erbjuder skall tas tillvara.(Stakes, 2005, s. 28).

5.4 Social miljö

Svensson tolkar Piaget och Vygotsky som anser att intellektet utvecklas i samspel med den sociala och materiella miljön. Piaget betonar barnets individuella undersökande i sin omgivning medan Vygotsky menar att den sociala miljön har betydelse för barnets utveckling. Vygotsky belyser hur en stimulerande miljö som erbjuder utmaningar påverkar

barnets intellekt samt att samhället och dess historia är något som individen bär med sig. (Svensson, 2009, s. 29-30).

Svensson (2009, s. 39-40) menar att Bruner har tagit stort intryck av både Piaget och Vygotsky och hur människan lär sig av andra. Han betonar den sociala miljöns inflytande på barns kognitiva, sociala och övriga utveckling. Bruner påvisar hur viktigt det vuxnas stöd och ledning är så barn klarar av svårare uppgift.

6 Avslutande diskussion

Mitt mål har inte varit att komma med en konkret lösning på ett problem, utan att väcka en diskussion samt få en förståelse för problematik som kan uppstå inom området. Genom detta arbete har jag velat visa hur daghemspersonalen kan stödja barns språkutveckling med hjälp av pedagogisk inlärningsmiljö.

Nu när jag kommit till slutskedet av mitt examensarbete så anser jag att forskningsfrågorna är besvarade utifrån min teori. Syftet var att ta reda på hur inlärningsmiljön kan fungera språkstödjande för barn med annat modersmål än svenska. I examensarbetet har det framkommit att miljön spelar en stor roll vid inläringen av ett nytt språk oavsett barnets ålder. En språkstödjande miljö kan vara både inom och utomhus. Den språkstödjande miljön behöver ge utrymme för variation och öka intresset för barnet att utforska och lära sig ett nytt språk. För att få en fungerande språkstödjande miljö är det även viktigt att de vuxna pedagogerna har kunskap i vad som utgör en pedagogisk inlärningsmiljö. Det behöver finnas näst intill ett obegränsat utbud av språkstödjande material att tillgå. För att uppmuntra barnen att utforska och bli nyfikna på det andra språket är det av stor vikt att pedagogerna är lyhörda för barnens behov. Miljöns utformning behöver vara planerad så den uppfyller det aktuella syftet. Det är mycket viktigt att miljön även kan anpassas till andra pedagogiska aktiviteter.

Kunskapen som jag bär med mig efter examensarbetet som rör språk och hur miljön kan fungera språkstödjande kan jag använda mig av i mitt framtida arbete med barn i daghemsmiljö. Gemensamma nämnare är att miljön spelar en stor roll för inlärningsprocessen vid ett nytt språk. Genom språket stärker och formar barn delvis sin egen identitet. När ett barn med annat modersmål lär sig ett nytt språk så förenklar det barnets steg in i samhället och en nya kulturen.

Jag kan relatera till de fakta som har framkommit i detta examensarbete eftersom jag själv har jobbat på daghem där flerspråkighet har förekommit. På dessa arbetsplatser har behovet

av pedagogiskt material och anpassade miljöer spelat stor roll. Jag tänker på en pojke som hade finska som modersmål och kunde inte någon svenska. Med hjälp av leken och de material som fanns att tillgå på daghemmet kunde han kommunicera både med andra barn såväl som personal. Efter ett tag så lärde han sig stödord på svenska och de andra barnen lärde sig några basord på finska. Risker att den gossen marginaliserades minskade i och med att han var väldigt nyfiken och orädd. Jag kan tänka mig att barn som är blyga och har ett annat modersmål har svårare att ta till sig ett nytt språk. I dessa fall är de pedagogiska hjälpmedlen och kunskap hos personalen avgörande för hur barnet integreras i gruppen.

Hela examensarbetsprocessen har varit mycket intressant att genomföra.

Källförteckning

- Arnqvist, A. (1993) *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur
- Björklid, P. (2005) *Lärande och fysisk miljö*. Stockholm: Liber förlag
- Bruner, J. (1983) *Childs talk: Learning to use language*. New York: W.W Norton & Company Inc
- Davenport, G.C. (1994). *An introduction to child development*. London: Collins educational
- Ellneby, Y. (2007) *Pedagoger mitt i mångfalden*. Vällingby: Sveriges utbildningsradio
- Etene .(2011). *Den etiska grunden för social och hälsovårdsbranschen*.
http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=80430&name=DLFE-3408.pdf
 (Hämtat: 10.11.2013).
- Folkhälsan. (2013). *Barn och familj/ daghem/Språkbadsdagem*.
<http://www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Dagem/Sprakbadsdagem/> (Hämtat: 23.10.2013).
- Forsberg, C. & Wengström, Y. (2008) *Att göra systematiska litteraturstudier*. Stockholm: Natur & Kultur
- Garne, B. (2008). Rum för språk. Ingår i; Oker-Blom, G. m.fl. *Rum för språkutveckling*.
http://www.opf.fi/download/46477_rum_for_sprakutveckling.pdf (Hämtat:15.09.2013).
- Granberg, A. (1998) *Förskoleboken*. Stockholm: Sanoma Utbildning
- Gustafsson, L. (2004) *Leva med barn*. Göteborg: Gothia förlag
- Håkansson, G. (1998) *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur
- Höst, M & Regnell, B & Runeson, P (2009) *Att genomföra examensarbete*. Malmö: Studentlitteratur
- kieliverkosto. (2012). *Flerspråkighet i barns vardag- En handledning för pedagoger som arbetar med små barn*.
<http://www.kieliverkosto.fi/article/flersprakighet-i-barns-vardag/> (Hämtat:15.09.2013).

- Laurén, C. (1999) *Språkbad Forskning och praktik*. Vasa: Vasa universitets bibliotek
- Lindblad, I-B. (1998) *Uppsatsarbete En kreativ process*. Lund: Studentlitteratur
- Pramling-Samuelsson, I, Sheridan, S. (1999) *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur
- Piaget, J. (1951) *The child's conception of the world*. Maryland: Littlefield Adams quality paperbacks
- Skutnabb-Kangas, T. (1986) *Minoritet, språk och rasism*. Malmö: Liber Tryck AB Stockholm
- Social och hälsovårdsministeriet.(2011). *Ett socialt hållbart Finland 2020*.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=2765155&name=DLFE-15325.pdf
(Hämtat: 10.11.2013)
- Socialstyrelsen (1980a) *Samtal, samvaro, språk*. Malmö: Liber Tryck AB Stockholm
- Socialstyrelsen (1980b) *Vår förskola*. Malmö: Liber Tryck AB Stockholm
- Stakes. (2005) *Grunderna för planen för småbarnsfostran*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy
- Svensson, A-K. (2009) *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur Ab
- Talentia. (2005). *Vardagen. Värden, livet, etiken – etiska regler för yrkesmänniskor inom socialbranschen*.
- Thomson, J.B. (1996) *Lycklig barndom, vad barn behöver de första sju åren*. Västerås: Ica bokförlag
- Ålands landskapsregering. (2013) *Grunderna för förundervisningen för barnomsorgen i landskapet Åland*. Mariehamn.
- Ålands statistik och utredningsbyrå.(2012). *Befolkning 31.12.2000–2012 efter år, ålder, språk och kön*. <http://pxweb.asub.ax/Database/Statistik/Befolkning/Befolkning.asp> (Hämtat 23.10.2013).

Bilaga 1.

Databas	Sökord	Antal träffar	Använda
Google scholar	Språkstödjande Och Miljö Och Barn	38	0
Academic search Elite	Environment And Language development in children	285	0
Academic search elite	Environment And Language development in children And New Language	6	0
Academic search elite	Immersion And Language development in children	27	0
Katrina	Examensarbete	533	1
Katrina	Uppsats	135	3
Katrina	Litteraturstudie	24	1

Katrina	Barnspråk	52	5
Katrina	Språkbud	1	1
Katrina	Språkutveckling	25	4

Bilaga 2.

Konkreta tips som jag har hittat i litteraturen på hur man stöder barn att lära sig ett nytt språk:

- Prata med barnet och bemöt barnets frågor
- Berätta om nya ord och dess betydelser, detta hjälper barnet att ta till sig ordens funktion
- Läs böcker, berätta ingående och beskriv vad som finns på bilderna. Bilderna öppnar upp för barnets språk.
- Uppmuntra barnet att berätta saker i dåtid och nutid för att öka förståelsen för tid och rum
- Ge barnet tid att formulera sig
- Ha pedagogiskt material (sagor, bilder), som stödjer språkintresset tillgängligt